

Ессеї про санацію боржника: право, економіка, соціальний вимір

У монографії досліджено правову природу судової процедури санації як реабілітаційного інституту у справах про банкрутство. Розмежовано поняття судової та досудової санації, подано їх класифікацію та оновлену дефініцію. Проаналізовано суб'єктний склад, принципи та співвідношення приватноправових і публічно-правових елементів у механізмі санації. Узагальнено зарубіжний досвід (США, ЄС) та запропоновано напрями його імплементації в українське законодавство. Сформульовано практичні рекомендації щодо вдосконалення регулювання процедури санації, зокрема стосовно плану санації, ролі кредиторів і державних підприємств.

Результати дослідження можуть бути використані при вдосконаленні законодавства про банкрутство, у правозастосовній практиці господарських судів, діяльності арбітражних керуючих, а також у підготовці наукових і навчально-методичних матеріалів у сфері господарського та конкурсного права.

Для науковців, аспірантів, студентів юридичних та економічних спеціальностей, а також всіх, хто цікавиться проблемами стратегічного інвестування в умовах війни та подолання її наслідків.

З М І С Т

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ, ВИКОРИСТАНИХ У ТЕКСТІ МОНОГРАФІЇ	5
ВСТУП	6
ПЕРШИЙ ЕСЕЙ	
Природа санації. Генезис вчення про судову процедуру санації	8
ДРУГИЙ ЕСЕЙ.	
Правова характеристика судової процедури санації	34
ТРЕТІЙ ЕСЕЙ	
Учасники судової процедури санації	50
ЧЕТВЕРТИЙ ЕСЕЙ	
Принципи збереження компанії, соціальної функції, рівних умов кредиторам та процедура санації	80
П'ЯТИЙ ЕСЕЙ	
План санації (юридична природа, зміст, заперечення, зміна)	94
ШОСТИЙ ЕСЕЙ	
Судовий контроль за виконанням плану санації	119
СЬОМИЙ ЕСЕЙ	
Особливості застосування процедури санації до окремих учасників ринку фінансових послуг	156

ВОСЬМИЙ ЕСЕЙ

Особливості застосування процедури санації до суб'єктів господарювання, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50 відсотків	170
---	-----

ДЕВ'ЯТИЙ ЕСЕЙ

Особливості застосування судової процедури санації в умовах скасування Господарського кодексу України	180
--	-----

ВИСНОВКИ	186
----------	-----

**ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ,
ВИКОРИСТАНИХ У ТЕКСТІ МОНОГРАФІЇ**

АТ	акціонерне товариство
ГК України	Господарський кодекс України
ГПК України	Господарський процесуальний кодекс України
ЄДРПОУ	Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України
ЄС	Європейський Союз
ЄСПЛ	Європейський суд з прав людини
КК України	Кримінальний кодекс України
КМУ	Кабінет Міністрів України
КП	Комунальне підприємство
КУзПБ	Кодекс України з процедур банкрутства
МКП	Міське комунальне підприємство
НБУ	Національний банк України
ПАТ	Публічне акціонерне товариство
СРСР	Союз Радянських Соціалістичних Республік
США	Сполучені Штати Америки
ТОВ	Товариство з обмеженою відповідальністю
ФДМУ	Фонд державного майна України
ФОП	Фізична особа - підприємець
ЦК України	Цивільний кодекс України

ВСТУП

Сучасний економічний розвиток України характеризується численними викликами, що безпосередньо впливають на стан платоспроможності підприємств різних форм власності. У складних умовах ринкової економіки, постійних коливань кон'юнктури, зростаючої конкуренції та негативних впливів зовнішніх факторів питання відновлення фінансової стабільності суб'єктів господарювання набуває особливої значущості. Саме тому судова процедура санації виступає одним із ключових інструментів, спрямованих на забезпечення економічної стабільності, збереження робочих місць та підтримку господарської діяльності суб'єктів господарювання.

Актуальність даного дослідження обумовлена необхідністю удосконалення механізмів правового регулювання відносин у процедурі санації, адже існуючі проблеми у застосуванні судової процедури часто призводять до неефективного відновлення платоспроможності боржників або навіть до повної ліквідації підприємств, що могло б бути уникнено за умови правильного застосування правових норм. Особливо це стосується державних підприємств та підприємств із значною державною часткою, діяльність яких має не лише економічне, а й соціальне значення для держави.

Водночас реформування законодавчої бази, зокрема скасування ГК України, створює правовий вакуум і породжує необхідність переосмислення та адаптації судових процедур санації до нових правових умов. Це вимагає ґрунтовного теоретичного осмислення і практичного аналізу судової процедури санації, що дозволить забезпечити її ефективність та відповідність сучасним викликам.

У контексті євроінтеграційних процесів Україна активно впроваджує європейські стандарти корпоративного управління та банкрутства. Вивчення судової процедури санації дозволяє адаптувати національне законодавство до міжнародних практик, підвищити рівень захисту інтересів кредиторів і боржників, а також створити умови для стабільного розвитку бізнес-середовища.

Особливо важливою є тема судового контролю за виконанням плану санації, адже відсутність чітких механізмів нагляду за його реалізацією ускладнює процес оздоровлення боржника і може призвести до зловживань та недобросовісної поведінки учасників процесу. Вивчення ролі суду в цій процедурі сприятиме підвищенню прозорості та ефективності санації.

Особливості застосування судової процедури санації до суб'єктів фінансового ринку та державних підприємств потребують окремого дослідження через специфіку їх діяльності, високий ступінь ризику та значний суспільний інтерес до їх функціонування. Аналіз цих аспектів допоможе розробити рекомендації щодо удосконалення процедури санації в таких випадках.

Деякі тези в цій монографії мають викликати наукову дискусію, до якої я запрошую науковців, що сприятиме підвищенню ефективності правового регулювання, захисту економічних та соціальних інтересів учасників господарських відносин і стабілізації фінансово-економічної системи країни загалом.

ПЕРШИЙ ЕСЕЙ.

Природа санації.

Генезис вчення про судову процедуру санації

Право є однією з суспільних наук, яка може претендувати на визнання точною наукою. Як точна наука вона повинна прийняти обмеження та стійко визначити свою позицію як обов'язкова, схожа на фізику чи математику, будучи також дещо абстрактною та нереальною. Насправді вона відрізняється від фізики ступенем, оскільки, хоча її неможливо зробити настільки точною, проте з особливих причин вона забезпечує помірний ступінь точності лише ціною набагато більшої нереальності. Сама концепція точної науки передбачає абстракцію, де її ідеалом є аналітичне дослідження, а аналіз і абстракція є практично синонімами. Ми поставили перед собою завдання впорядкувати складну масу взаємопов'язаних явищ, тобто проаналізувати їх у одноманітності послідовності або поведінки та виокремити різні елементарні послідовності для окремого вивчення.

Іноді різні елементарні складові нашого складного явища зустрічаються в природі окремо, повністю або частково, а іноді штучні експерименти можуть бути розроблені, щоб представити їх окремо або в супутніх умовах, які підлягають контролю. Останнє, звичайно, є характерною процедурою фізичної науки. Проте його застосування до вивчення інформаційного суспільства загалом неможливе. Тут ми повинні зазвичай шукати прояви різних факторів у нашому комплексі, за різними асоціаціями, або покладатися на інтуїтивне знання загальних принципів і слідкувати за роботою окремих ланцюгів послідовності за допомогою логічних процесів.

Застосування аналітичного методу в будь-якому класі задач завжди дуже неповне. Ніколи неможливо таким чином мати справу з дуже великою часткою, чисельно кажучи, величезної складності факторів, що входять у нормальну реальну ситуацію, з якою ми повинні мати справу в практичному житті. Цінність методу залежить від того факту, що у великих групах проблемних ситуацій певні елементи є загальними і не просто присутні в кожному окремому випадку, але, крім того, їх невелика кількість і достатньо

важливі, щоб значною мірою домінувати в ситуаціях. Таким чином, закони цих кількох елементів дозволяють нам досягти наближення до закону ситуації в цілому. Вони дають нам твердження про те, що «має тенденцію» бути істинним або «було б» вірним за «ідеальних» умов, тобто лише в ситуації, коли численні та мінливі, але менш важливі «інші речі», які наші закони не беруть до уваги, були повністю відсутні.

У архетипі точної науки відносно невелика та дієва кількість законів або принципів свідчить, що станеться, якщо прийняти спрощені умови та усунути всі заважаючі фактори. Спрощені ж умови включають специфікації щодо розмірів, маси, форми, гладкості, жорсткості, еластичності та властивостей об'єктів, з якими працюють, специфікації, як правило, які неможливо реалізувати насправді, але абсолютно «необхідні», тоді як «заважаючі фактори» є просто все, що не включено в типові умови, і їх фактичне виключення так само неможливо реалізувати, і, знову ж таки, однаково необхідно припустити. Тільки так ми зможемо отримати «закони», описи окремих елементів явищ і їх окремої поведінки. І хоча такі закони, звичайно, ніколи точно не справедливі в будь-якому конкретному випадку, оскільки вони неповні, не охоплюючи всіх елементів у випадку, все ж вони дають нам змогу розумно вирішувати практичні проблеми, оскільки вони приблизно вірні, і ми знаємо, як щоб зняти їх незавершеність.

Лише за допомогою таких наближень, досягнутих шляхом аналітичного розгляду більш важливих і більш універсальних аспектів явищ, ми могли б коли-небудь досягти будь-якої розумної концепції поведінки як окремих суб'єктів, так і суспільства в цілому.

Подібним чином, але з різних причин не настільки повно і задовільно, ми не застосовуємо історичний метод, який має справу з «тенденціями»; тобто те, що «відбудеться» за спрощених умов, ніколи не усвідомлюється, але завжди більш-менш наближається на практиці. Але теорія права була набагато менш успішною, ніж теорія фізики, оскільки вона не змогла розробити обмеження чіткими та зрозумілими. Право вивчає, що станеться за «досконалої

конкуренції», відзначаючи моменти, коли конкуренція не є досконалою; але ще багато чого потрібно зробити, щоб сформувати систематичне та послідовне уявлення про те, що необхідно для досконалої конкуренції, про те, наскільки і в чому її умови відрізняються від умов реального життя, і які «виправлення» необхідно внести відповідно до застосування її висновків. до реальних ситуацій.

Розпливчастість і невизначеність ідей з цього приводу проявляється в розбіжностях серед представників правової науки щодо значення та використання теоретичних методів. На одній крайності ми маємо чистих теоретиків, для яких небагато, якщо взагалі щось, окрім замкнутої системи висновків із дуже невеликої кількості передумов, прийнятих за універсальні закони, можна вважати науковими. На іншому полюсі, безперечно, є сильна і, можливо, зростаюча тенденція до повної відмови від абстракції та дедукції та наполягання на суто об'єктивній, описовій науці. А між ними є всі відтінки думок.

На мою думку, слід знайти «золоту середину» між цими крайніми поглядами, віддаючи належне обом. Абстрактна дедуктивна система є лише одним невеликим розділом великої сфери правової науки, але є можливість і найбільша потреба для розвитку цієї галузі. Дійсно, у нашій аналогії теоретична механіка є дуже маленьким розділом науки про фізичну природу; але це дуже фундаментальний розділ, у певному сенсі «перший» з усіх, фундамент і передумова для наступних. І це також цілком може стосуватися сукупності «чистої теорії» в праві.

Це може бути невеликий, але перший крок до практичного розуміння соціальної системи, щоб виокремити і довести до логічного завершення відносно невелику кількість фундаментальних тенденцій, які можна виявити в ній. У нашому випадку ми говоримо про суб'єкта господарювання (підприємця), життєвий цикл якого призвів до неплатоспроможності.

В юриспруденції, як і в інших науках, існує велика потреба у використанні як дедукції, так і індукції (якщо ці два методи справді теоретично роздільні). Слід міркувати дедуктивно, наскільки це можливо, завжди порівнюючи наші

висновки зі спостережуваними фактами на кожному етапі. Там, де дані надто складні для обробки, необхідно застосувати індукцію та сформулювати емпіричні закони, які дедуктивно пов'язують із загальними принципами «людської поведінки». При використанні дедукції висновки необхідно постійно звіряти з фактами шляхом спостереження, а передумови відповідно переглядати, тоді як емпіричні закони, отримані в результаті індукції, повинні, у свою чергу, показати, що впливають із загальних принципів науки, перш ніж їм можна буде приписати велике значення чи надійність.

Наше дослідження розпочнеться з теоретичного аналізу, що стосуватиметься лише найзагальніших аспектів санації, і продовжуватиметься вниз до все більш обмежених класів явищ. Ми намагатимемося уникнути помилок, щоб процес дедукції не перетворився в некерований, а результати не втратити своє значення для процесу загального застосування. На кожному етапі апроксимації ми застосовуватимемо поправки, визначені емпірично.

Суб'єкти господарювання здійснюють підприємницьку діяльність, що є апіорі ризиковою. Фраза «успішне прийняття ризику», використана Т. Карвером¹ і А. Янгом², подібно до фрази «розумно вибрані ризики», безперечно, описує походження прибутку. Вивчення значення прийняття ризику може з'ясувати умови, за яких суб'єкт господарювання буде успішним, та покаже значні відмінності між випадками успіху та випадками невдачі.

Для цього застосовують статичний метод. При його застосуванні фіксуються існуючі умови та вивчають результати про те, які діючі сили або зміни мають вплив. Це припущена причина змін, що є єдиним фактом і матиме тенденцію створювати ці умови. Нереальність виникає при спро-

¹ Carver T. N. The Risk Theory of Profits. The Quarterly Journal of Economics, Volume 15, Issue 3, May 1901, Pages 456–458. URL: <https://doi.org/10.2307/1885200>

² Outlines of Economics. By Richard Theodore Ely, Thomas Sewall Adams, Max Otto Lorenz, Allyn Abbott Young. 3d ed., chap. XXV. New York: Macmillan & Co, 1919. 769 p. URL: <https://books.google.so/books?id=4BQnTQDnjvEC&printsec=copyright#v=onepage&q&f=false>

ценні проблеми, тобто якщо взяти лише більш помітні сили та важливіші умови, а тимчасово нехтувати іншими. Часто до цього змушують нас обмеження власного розуму: спершу ми повинні обговорити кожну зміну по чергово, припускаючи, що інші призупинено, поки ця зміна досягає остаточних результатів, а потім спробувати поєднати діючі тенденції, оцінити їх відносну важливість і зробити реальні прогнози. Це те, як працює наш розум; ми повинні «розділити, щоб отримати результат». Думка в науковому сенсі й аналіз – це одне й те саме.

Щодо остаточних результатів. Кожна відома будь-якій науці зміна у світі має «залишкові» результати за будь-яких заданих умов, і опис простої зміни є неповним, якщо в ньому не йдеться про ці остаточні тенденції. Кожен рух у світі є, і можна чітко побачити, як прогрес до рівноваги. Вода шукає свій рівень, повітря рухається до рівного тиску, електрика до однорідного потенціалу, випромінювання до однорідної температури тощо. Кожна зміна є вирівнюванням сил, які викликають цю зміну, і має тенденцію викликати стан, за якого зміни більше не відбуватимуться. Наприклад, вода продовжує текти і вітер дути лише тому, що сонячне тепло постійно відновлює нерівності, які самі ці рухи постійно руйнують.

Так само і в економічних явищах. Товари рухаються від точки нижчого до точки вищого попиту або ціни, і кожен такий рух знищує цінову різницю, яка його спричинила. Кругообіг товарів продовжується, тому що життєдіяльність людини (виробництво товарів і надання послуг) забезпечує надходження нових запасів. Те саме стосується переміщення продуктивної енергії від одного використання до іншого. Насправді існує стільки статичних станів, скільки змін, які потрібно вивчити, наборів заданих умов, які слід припустити. Довільно, але зручно говорити про статичний стан по відношенню до даних умов попиту і пропозиції (виробництва і споживання) споживчих товарів. Ми побачимо, що насправді існують ще дві фундаментальні статичні проблеми; перший передбачає дані пропозиції споживчих благ, а другий – дані загальні умови, за яких відбувається створення виробничих благ і зміни в потребах; перша – це проблема

Перейти на сайт →